

IMMATERIEEL ERFGOED EN LOKAAL BELEID: LOKAAL ONDERNEMERSCHAP

West-Kruiskade Rotterdam

Hoe kan immaterieel erfgoed het lokaal beleid versterken? En vice versa? In deze fiche leggen we de focus op de superdiverse winkelstraat in Rotterdam, de West-Kruiskade. Verschillende gemeenschappen zijn er vertegenwoordigd, met hun eigen tradities en cultuur. Ondernemers spelen een cruciale rol in het borgen van dit immaterieel erfgoed. Dit voorbeeld bevindt zich op het snijpunt van cultureel ondernemerschap, stadsontwikkeling en toerisme in een superdiverse setting. In deze fiche stellen we de praktijk aan u voor, verkennen we welke rol de overheid speelt in dit voorbeeld en gaan we na welke lessen we eruit kunnen trekken.

© Jan Bijl

© KIEN

Mario Lopes Van Gall&gall © PietHein

West-Kruiskade Rotterdam

Context van het erfgoed en de acties

De West-Kruiskade is een bekende winkelstraat in het hart van Rotterdam. Winkelen gebeurt hier in een unieke sfeer, door de aanwezigheid van maar liefst 174 verschillende nationaliteiten en de met hen meegereisde tradities, gebruiken en culturen.

Het immaterieel erfgoed van de West-Kruiskade bestaat uit een complex samenspel van uitwisseling en verbinding van tradities over verschillende generaties heen. Het gaat bijvoorbeeld om feesten zoals *Keti Koti* (herdenkingsviering van de afgeschafte slavernij in Suriname en de Nederlandse Antillen), *Diwali* (Hindu lichtfestival) of het Rotterdams *Chinese New Year*. Maar ook om verschillende rituelen en diverse eetculturen, zoals bijvoorbeeld Hollandse gehaktballen en Turkse baklava.

Het uitdragen en borgen van dit karakteristieke immaterieel erfgoed gebeurt altijd vanuit het oogpunt van de verbetering van de straat. Hierbij is er steeds een overlap tussen het borgen van immaterieel erfgoed en toerisme. Door het voortzetten en aantrekken van (nieuwe) tradities behoudt de straat haar unieke, eigen cultuur die op haar beurt meer bezoekers trekt. De ondernemers (en winkels) vertegenwoordigen vaak een bepaalde traditie én ondersteunen ook die van andere ondernemers in de straat. Het gaat op de West-Kruiskade dus niet enkel om geld verdienen, maar ook over het doorgeven van taal, cultuur en allerlei maatschappelijke en spirituele waarden.

De erfgoedgemeenschap van de West-Kruiskade is zo altijd in beweging: er komen nieuwe mensen bij of op bezoek, anderen verhuizen of verdwijnen dan weer. Zowel bewoners als ondernemers als bezoekers maken deel uit van de erfgoedgemeenschap.

De aandacht voor het immaterieel erfgoed van de West-Kruiskade kwam voort uit de samenwerking tussen de Rotterdamse overheid en lokale ondernemers in het kader van wijkverbetering. Tot circa 2009 had de wijk te kampen met een slecht imago gerelateerd aan criminaliteit, illegale drugshandel en prostitutie. Om van dit negatieve imago af te komen, de sociale cohesie opnieuw te versterken en uitwisseling van tradities en gewoontes op gang te brengen, werd de **Alliantie West-Kruiskade** (2009-2017) opgericht. Hierin bundelden de gemeente Rotterdam, deelgemeente Rotterdam Centrum, woningcorporatie Woonstad Rotterdam en de winkeliersvereniging van de West-Kruiskade de krachten.

Na acht succesvolle jaren werd in 2017 de fakkel doorgegeven aan de twee **'BIZ'-en, de Bedrijven Investerings Zone(s)**. Die verenigen respectievelijk de ondernemers/gebruikers en de (pand) eigenaren. Hierdoor startte opnieuw de zoektocht naar de rol die de lokale overheid en de andere stakeholders kunnen opnemen in het borgen van het immaterieel erfgoed van de West-Kruiskade.

Rol van het lokaal bestuur

Actorrol (zelf organiseren en initiëren)

De Rotterdamse overheid neemt via verschillende diensten en door deelname aan een specifiek opgerichte vereniging mee beslissingen over verschillende acties i.h.k.v. het borgen van immaterieel erfgoed.

Netwerkende rol (samenwerkingen aangaan of stimuleren)

De Rotterdamse overheid fungeert als netwerkbouwer door het opzetten van een vereniging voor de (ruimere) wijkverbetering (de Alliantie West-Kruiskade en beide BIZ-en), maar ook door het in het leven roepen van een specifieke werkgroep voor het borgen van immaterieel erfgoed (werkgroep Immaterieel Erfgoed West-Kruiskade). Die zet in op etnisch ondernemerschap en op festivals en evenementen die het multiculturele karakter van de wijk benadrukken.

Daarnaast wijst de overheid ook op de steeds belangrijker wordende rol van de erfgoedgemeenschap. Ook ondernemers worden verondersteld de rol van culturele makelaar op te nemen bij het borgen van het immaterieel erfgoed van de West-Kruiskade.

Regulerende rol ('gewenst' gedrag stimuleren via subsidies, verplichtingen of sensibiliseringsacties; 'ongewenst' gedrag afremmen via gebodsbepalingen)

De Rotterdamse overheid geeft sinds 2009 aan verscheidene organisaties het mandaat om beslissingen te nemen en geld en menskracht in te zetten waar nodig. Ze stelt hiervoor budget ter beschikking via convenanten.

Concrete aanpak	Het succes van de West-Kruiskade ligt vooral in het antwoord op de vraag hoe er bijgedragen kan worden aan de omstandigheden waarin het immaterieel erfgoed kan groeien en er een duurzame toekomst aan kan gegeven worden. Met de oprichting van de Alliantie via een convenant kreeg de West-Kruiskade voor het eerst de kans om gezamenlijk actie te ondernemen. De Alliantie kreeg de volgende middelen en taken ter beschikking: › een bureau met 5 à 6 VTE's, › een budget van 10 miljoen euro, › de functie als ontmoetingsplek en platform voor ondernemers, › de mogelijkheid om snel te handelen via korte, persoonlijke lijnen. Een eerste initiatief was erop gericht de wijk te verbeteren. 'Bureau Binnenstad' werd belast met de taak de binnenstad van Rotterdam versneld te ontwikkelen. Zo werden in 2015 bijna alle bedrijfspanden van Woonstad Rotterdam opgeknapt en werden pleinen opgeschoond. De wijk kreeg een heel andere uitstraling en trok publieksvriendelijke horeca aan. Ook de werkgroep Immaterieel Erfgoed werd door de Alliantie opgericht. Die riep o.a. de hulp in van Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland en maakte plannen voor een educatief programma. Sinds de komst van de 'BIZ'-en is de rol van initiatiefnemer terechtgekomen bij de erfgoedgemeenschap zelf. Wel inventariseren de BIZ-en de wensen van de ondernemers en pandeigenaren en plegen namens hen overleg met de gemeente. De lokale overheid en de BIZ-en spreken vanaf 2018 een budget af voor: › de kosten van de BIZ-houders om lid te zijn van de vereniging, › secretariële ondersteuning, › het 'lichtplan', › het (opzetten en behouden van) het imago en bijbehorende evenementen. Door het stimuleren van cultureel ondernemerschap is er continue uitwisseling van tradities en cultuur. Ondernemers spelen een cruciale rol in het borgen van het immaterieel erfgoed van de West-Kruiskade. Zij zijn als het ware sleutelfiguren bij het organiseren en doorgeven van immaterieel erfgoed en kunnen gezien worden als beheerders ervan. Er kan zelfs gesproken worden over een ondernemingsmodel waarbij ondernemers de erfgoeddragers zijn. Een mooi voorbeeld van het ondersteunen van lokale ondernemers is 'Anders Geregeld', een bundel afspraken met de lokale overheid waardoor ondernemers ruimte en tijd krijgen om hun immaterieel erfgoed uit te dragen en te delen met bezoekers en/of publiek. Zo mag bv. een standhouder van een worstenkraam langer op het plein blijven staan wanneer die een praatje slaat met bezoekers.
Hoe kan de aard van de samenwerking tussen het lokaal bestuur en de gemeenschappen beschreven worden?	Faciliterend, de lokale overheid treedt hier op als 'cultural broker'. De oprichting van de Alliantie zorgde voor een gevoel van saamenhorigheid, en bracht verschillende partijen met elkaar in contact. Dit platform creëerde een inclusieve overlegstructuur met de lokale overheid en andere gelijkgezinde verenigingen in combinatie met een mandaat en fondsen. De Alliantie maakte het borgen van immaterieel erfgoed in een zeer diverse en fluïde commerciële context mogelijk door het belang ervan voor de wijk als geheel aan te tonen. Met de overgang naar de BIZ-en ligt het initiatief meer bij de gemeenschap zelf. Vandaag wordt er nog steeds gezocht naar de balans tussen de erfgoedgemeenschap, de lokale overheid en andere erfgoedactoren in en rond de West-Kruiskade.

Evaluatie	- Door in te zetten op wijkverbetering en het creëren van ontmoetingsplaatsen werd de blik van zowel de lokale overheid, de bewoners als de lokale ondernemers gevestigd op het belang van immaterieel erfgoed voor het behoud van de identiteit van de West-Kruiskade. De karakteristieke multiculturele samenstelling kwam zo beter tot uiting. - De BIZ-besturen vonden het interessant om met behulp van het aanwezige immaterieel erfgoed het algemene verhaal van de West-Kruiskade beter te vertellen. - Toch blijft het steeds zoeken naar duurzame manieren om de erfgoeddragers te ondersteunen. In de praktijk blijkt dat de organisatiekracht van de ondernemers onder druk staat en afhangt van enkele individuen. Een aantal daarvan zegt dat zij graag gecompenseerd willen worden voor de uren die zij in de straat steken of denkt dat er meer geïnvesteerd zou moeten worden in erfgoed om mensen duurzaam te binden aan de straat. - Daarnaast is er ook nog een mogelijke toekomstige rol weggelegd voor andere erfgoedinstellingen zoals Museum Rotterdam en Stadsarchief Rotterdam. Ze zouden bijvoorbeeld kunnen fungeren als aanjager of ondersteuner. Beide instellingen geven aan dat het door de versnipperde samenstelling van de bevolking soms lastig is om samenwerkingen op te zetten. Er is niet één duidelijke gemeenschap. Zo zou een ontmoetingsruimte kunnen helpen.
Wat kan uw lokale bestuur leren uit dit praktijkvoorbeeld?	- Ga niet té strikt om met regels. Geef ondernemers/de erfgoedgemeenschap ruimte en tijd om hun immaterieel erfgoed uit te dragen en te delen met bezoekers en/of publiek. - Een veilige en open omgeving, waarin de erfgoedgemeenschap haar immaterieel erfgoed kan uitdragen, is cruciaal voor het versterken van de identiteit van niet alleen deze gemeenschap, maar ook van een hele straat, wijk, gemeente ... - Immaterieel erfgoed en toerisme kunnen samen zorgen voor het duurzaam borgen van immaterieel erfgoed, mits er steeds respect is voor alle betrokkenen en het erfgoed zelf. - Geef erfgoedgemeenschappen de kans om te experimenteren. Samen groeien in het borgen van het immaterieel erfgoed zorgt voor een verhoogde sociale cohesie en identiteitsvorming. - Om lokaal immaterieel erfgoed in leven te houden, is ondersteuning van de lokale overheid een grote duw in de rug. Die kan van financiële aard zijn, maar denk ook aan ondersteuning via het opzetten van netwerken en overlegstructuren, sensibiliseringscampagnes, het laten gebruikmaken van (publieke) ruimtes ... De lokale overheid kan met andere woorden ook een culturele makelaar zijn!
Contactgegevens	Fred Fitz-James Werkgroep Immaterieel Erfgoed West-Kruiskade West-Kruiskade 47, 3013 AL, Rotterdam, Zuid-Holland nansie2@gmail.com
Links naar relevante websites	https://west-kruiskade.nl www.immaterieelerfgoed.nl/nl/page/2327/intangible-cultural-heritage-of-the-west-kruiskade www.immaterieelerfgoed.nl/nl/media/inline/2019/8/29/2019_08_26_onderzoeksrapport_immaterieel_erfgoed_in_een_superdiverse_omgeving.pdf

EEN BIJDRAGE VAN
Elien Doesselaere, Jorijn Neyrinck, Shana
Van Hauwermeiren en Gregory Vercauteren

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Olga van Oost, FARO. Vlaams steunpunt
voor cultureel erfgoed vzw, Priemstraat 51,
1000 Brussel

Een samenwerking tussen FARO en Werkplaats
immaterieel erfgoed

Brussel, maart 2023

ERFGODEWIJZER

Deze bijdrage is een onderdeel van FARO's Erfgoedwijzer, een online platform boordevol praktijkkennis, kunde en inzichten over cultureel erfgoed. Tal van handige modules, praktische tools en tips bieden u informatie en inspiratie bij uw dagelijkse cultureel-erfgoed-praktijk.

Meer info: www.erfgoedwijzer.be

Dit werk is gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 3.0 Unported licentie. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0> om een kopie te zien van de licentie.